

Методи. Для достижения поставленной цели использовано совокупность общенаучных, а именно: методы научной абстракции и логического обобщения; методы анализа, синтеза, индукции и дедукции.

Результаты. Выявлено особенности разработки собственных торговых марок ритейлера и приведено графическую интерпретацию общей модели их создания, определено совокупность действий по каждой стадии управления собственными марками и разработано концептуальную модель управления собственными торговыми марками ритейлера с учетом специфики деятельности розничных сетей.

Ключевые слова: ритейл, собственная торговая марка, управление торговыми марками, концептуальная модель.

УДК 005.32

Уткіна Г. А., канд. екон. наук,

Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: franzolka16@yandex.ua

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК БАЗОВИЙ СКЛАДНИК ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

UDC 005.32

Utkina H. A.,

Candidate of Economic Sciences,

Donetsk National University
of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: franzolka16@yandex.ua

INTELLECTUAL ACTIVITY OF A PEARSON AS BASIC COMPONENT OF BUSINESS PROCESSES LEARNING

Мета. На основі узагальнення та аналізу наукових джерел визначити та скоригувати сутність поняття «інтелектуальна активність людського потенціалу організації» («інтелектуальна активність організації») згідно з вимогами розвитку виробництва (суспільства) на засадах знаннєвої економіки та можливості його використання як міри сформованості інтелектуальності організації на початку переходу до інноваційної діяльності.

Методи. У процесі дослідження використано аксіоматичний метод, методи теоретичного узагальнення і порівняння, аналізу й синтезу для уточнення сутності поняття «інтелектуальна активність людського потенціалу організації».

Результати. На основі дослідження визначено, що зміна економічної парадигми розвитку суспільства – перехід до знаннєвої економіки закономірно зумовлює зміну акцентів щодо мотивацій виробничої діяльності. Розглядаючи й оцінюючи активність діяльності організації, варто акцентувати не на активності загалом, а на певних видах діяльності з позиції характеру їх реалізації зокрема. Оскільки початок інноваційної діяльності в будь-якій організації на засадах знаннєвої економіки обов'язково передбачає формування системи знань організації, відповідно, інтелектуальна активність лідера організації та кожного її члена визначає здатність організації в контексті ефективного використання інтелектуального капіталу.

Ключові слова: інтелектуальна активність, знаннєва економіка, навчання, мотивація, інноваційний розвиток.

Постановка проблеми. Сучасні суспільні процеси пов'язані, передовсім, з інтелектуалізацією економіки, тобто з переходом від індустріального до інформаційного способу розвитку економіки.

Така зміна розглядається як глобальний структурний процес, що зумовив перехід від «матеріальної» до «інтелектуальної» економіки – до знаннєвої економіки. Свідченням того є наукові знання і спеціалізовані унікальні навички її носіїв, що постають пріоритетом розвитку матеріального і нематеріального виробництва.

Так, саме цей аспект може забезпечити стійкій сучасний економічний розвиток. Із розвитком інформаційного суспільства на фоні кризових явищ нашої держави проблема стимулювання особистості до інтелектуальної активності є необхідною умовою створення потужного інтелектуального капіталу підприємства/держави і, відповідно, переходу економіки до конкурентоспроможних позицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині з'явилась низка чільних досліджень із проблеми стану можливих переходів вітчизняної економіки на новий характер виробничої діяльності – інноваційний та можливих шляхів їх галузевої реалізації. Варто зазначити, що окреслену проблему досліджували вітчизняні науковці та практики (Ю. Бажал, О. Бутник-Сіверський, М. Данько, С. Ілляшенко, М. Пашуто, Л. Федулова та І. Федулова), які поміж визначальних економічних чинників, що народжуються, зосереджують увагу на специфічній психологічній категорії – інтелектуальній активності особистості як «одиниці» людського ресурсу будь-якої організації. При цьому досить чітко виокремлено загальні функції інтелектуальної активності: інтелектуальна активність – це здібність людини, що ґрунтується на знаннях, усвідомлено морально зорієнтована на здібність збирання, накопичення і перероблення всезростаючих інформаційних потоків. Інтелектуальну активність розуміють як зміну величини ефективності творчої праці, спрямованої на розв'язання певного завдання в межах визначеної мети та часових меж [6, с. 278]. Отже, інтелектуальна активність, із позиції менеджменту, повинна бути спрямована на отримання прибутку або іншої споживчої вартості шляхом підвищення самозадоволення працівника власною працею.

Водночас ще недостатньо з'ясовано методи дій на спрямування такої здібності особистості в просторі та часі. Подібно до того, як метод проблемних ситуацій блоку являє мислення від інших психічних процесів – не стимульованої ззовні діяльності, що виявляє інтелектуальну активність. Саме це зумовило практичну необхідність вивчення психологічних джерел із проблематики активності задля переосмислення раніше визначених наукових постулатів із позиції можливості використання їх на межі наук – економіки та психології.

Мета статті. На основі аналізу низки теоретичних джерел визначити та узгодити сутність поняття «інтелектуальної активності людського потенціалу організації» («інтелектуальна активність організації») з вимогами розвитку виробництва (суспільства) на засадах знаннєвої економіки та можливість використання як міри сформованості інтелектуальності організації на початку переходу до інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність поняття «активність» як об'єкт вивчення психології представлено низкою тлумачень, які окреслюють спектр характеристик змісту цього поняття. Найбільш поширені тлумачення поняття «активність» подано у табл. 1.

Таблиця 1 – Сенс поняття «активність»

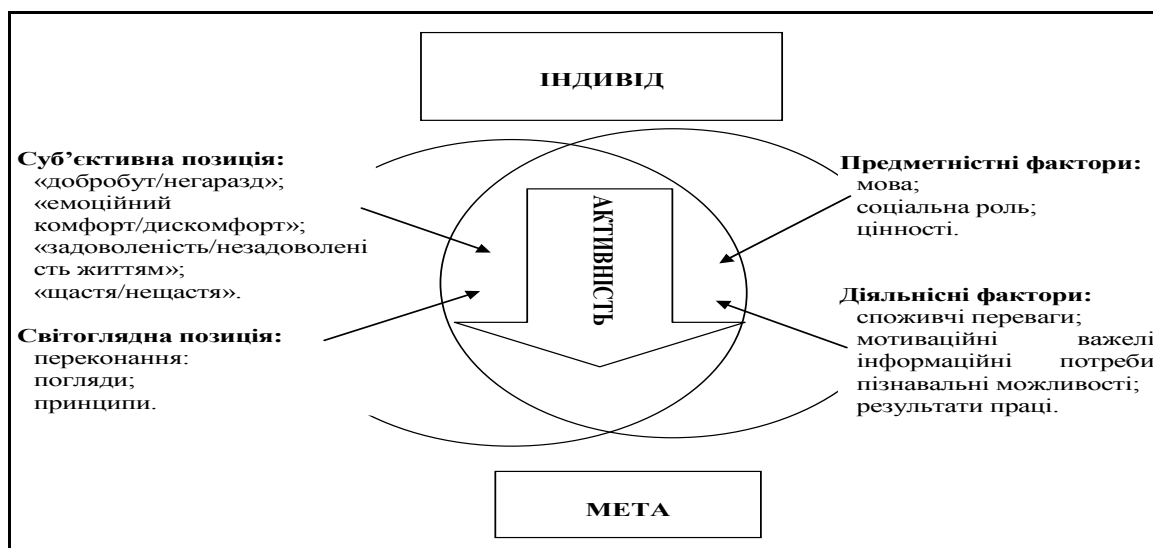
	Зміст сенсу поняття «активність»	Джерело	Основні характеристики поняття як категорії					Джерело розвитку	Осмислення та перетворення досвіду
			Діяльність	Характеристика	Засіб задоволення потреби	Стан людини	Динамічна умова		
1	Активність – у психології діяльність, активна взаємодія з довкіллям та навколишніми, у процесі якої жива істота постає суб'єктом, що цілеспрямовано впливає на об'єкт і задовольняє таким чином свої потреби.	Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Активность_(психология)	+		+				
2	Активність – загальна характеристика людини, динаміка діяльності і джерело перетворення і підтримання життєво значущих зв'язків зі світом людей і ноосфери. Активність – самостійна сила дій, розвитку і стан людини; саморушійне діяння людини, що прискорюється і поширюється, протилежне – пасивність.	Максименко, С. Д. * Загальна психологія [Текст] : навч. посіб. / С. Д. Максименко, В. О. Соловйenko ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К.: МАУП, 2000. - 256 с.	+	+		+		+	
3	Активність – динамічна умова становлення, реалізації і змін кожного виду діяльності, властивість її власного руху.	Максименко, С. Д. *	+				+		
4	Активність людини є джерелом її розвитку, визначає діяльність і є її рушійною силою.	Загальна психологія: Підручник** / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук, Т. М. Лисянська. – К.: Либідь, 2005. –С. 464.	+					+	
5	Активність (як і діяльність) здійснюється впродовж усього життя людини, тому має тривалий, проте нерівномірний характер. Основною властивістю активності є належність її людині, суб'єкту, поза яким вона не може існувати	Загальна психологія: Підручник**	+						
6	Активність особистості – прагнення до розширення сфери своєї діяльності, здатність нести потенціал енергії, сили, творчості	Ходаківський Є. І. Психологія управління : навчальний посібник / Ходаківський Є. І., Богоявленська Ю. В., Грабар Т. П. - К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 608 с.						+	+

Примітка. Розроблено автором.

Як видно з наведених характеристик, частіше ототожнюються поняття «активність» і «діяльність». Такий підхід до розкриття сутності поняття «активність» сформувався досить давно. Російський філософ і культуролог М. Каган витлумачує людську діяльність як «активність суб'єкта, яка спрямована на об'єкти та інші суб'єкти» [5, с. 16]. Засновник психологічної теорії діяльності Л. Виготський визначає активність

як «практичну предметно-почуттєву діяльність» [3, с. 265], цим ототожнює активність і діяльність. Якщо дотримуватися вищенаведеного змісту поняття «активність», то нема потреби в названих поняттях, бо одне з них, як синонім іншого, не має права на доречність існування. Водночас заперечувати наявності тісного зв'язку змісту цих понять неможливо, бо, як підкреслює фахівець психології навчальної діяльності В. Петровський, «немає діяльності поза активністю й активності поза діяльністю» [8, с. 41]. Отже, основною характеристикою активності є дія, а дія за законами фізики – це зміна положення тіла щодо іншого з урахуванням плинності часу.

Отже, можемо стверджувати, що на активність як на дію впливає низка факторів зовнішнього та внутрішнього характеру. До внутрішніх чинників належать суб'єктно-світоглядна позиція індивіда. Суб'єктивна позиція – це задоволення особистістю власним статусом, що найчастіше виражається у термінах «добробут/негаразд», «емоційний комфорт/дискомфорт», «задоволеність/незадоволеність життям», «щастя/нещастя». Світоглядна позиція (культура) – це інтеграція двох явищ, а саме: багаторівневого віддзеркалення у структурі свідомості людини реального зовнішнього світу, в якому вона живе та її індивідуальне до них відношення (світоглядна складова), а також її дії по відношенню до цього світу у дискурсі віддзеркалення реалізованого минулого, відтворення сьогодення і проектування майбутнього (культурологічна складова) [9]. Оскільки будь-яка дія, активність спрямовані на зміну положення тіла в просторі, або на зміну простору навколо особистості, то можна стверджувати, що на активність особистості ззовні впливають предметно-діяльнісні фактори. Предметність сприйняття виявляється в тому, що будь-який предмет або явище відображається не як механічна сума якостей і властивостей, а як об'єкт, який має свій зміст, природу, призначення [2]. Отже, для особистості це – її мова, соціальна роль, цінності. До діяльнісних можна віднести, передовсім споживчий, мотиваційний, інформаційний, пізнавальний та результативний фактори (рис. 1).

Рисунок 1 – Фактори виявлення активності особистості

У 60-ті роки ХХ століття відбувається вибух у галузі досліджень активності. Проведено велику кількість симпозіумів з проблем інтелектуальної соціальної активності.

У сучасній психології терміном «інтелектуальна активність» позначається комплекс явищ як психофізіологічних, так і вищих психічних. Тому наявні декілька підходів до розуміння сутності цього поняття як відображення різних виявлень, аспектів і рівнів психічної активності людини у процесі розумової діяльності.

Історія розвитку психологічної категорії «активність» свідчить, що явище «інтелектуальна активність» тривалий час розглядали як виявлення загальної активності особистості. Однією з перших і найбільш обґрунтованих спроб визначення базисного фактору для поняття «інтелектуальна активність» постала «енергетична теорія».

Радянський період становлення теорії активності як категорії психології широко розкрито в дослідженнях В. Давидова, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва та ін. У наукових доробках психологів наявні різні варіації теорії енергетизму, в яких поняття «енергія» стало культивуватися з поняттям «дух».

Виникає ряд цікавих досліджень із проблематики інтелектуальної активності в розрізі педагогічної психології і психофізіології (К. Абульханової-Славської, Н. Менчинської та ін.). У результаті сформовано два підходи розуміння інтелектуальної активності, а саме:

- інтелектуальна активність тлумачиться як синонім будь-якої розумової діяльності загалом;
- інтелектуальна активність трактується як міра взаємодії об'єкта з суб'єктом і формуються узагальнені представлення активності як синоніма діяльності або її тону.

Опрацьовується серія методик проведення експериментів із виявлення та оцінки інтелектуальної активності. Але в теорії інтелектуальної активності залишається складність виокремлення та інтерпретації формально-динамічного та змістовного аспектів. На цей період припадає поява досліджень Д. Богоявленської, представлених працею «Інтелектуальна активність як проблема творчості» [1, с. 5]. Варто зазначити, що академік Б. Кедров високо оцінив професійне спрямування доробку Д. Богоявленської: «Робота Д. Б. Богоявленської має характер водночас і експериментального, широко задуманого і точно проведеного дослідження, і глибокого теоретичного узагальнення, пов'язаного з введенням особливого понятійного апарату» [1] – методу «креативне поле». Цей метод надав можливості здійснення специфічної побудови експерименту (коли зовнішні умови не стимулюють вихід думки за межі заданої ситуації, цим самим досягається «чистота» експерименту у процесі розв'язання визначеної проблеми).

Так, Д. Богоявленська методом «креативного поля» визначила три рівні інтелектуальної активності особистості – стимулююче-продуктивний, евристичний, креативний [1, с. 56]:

- 1) стимулююче-продуктивний (або пасивний) – на цьому рівні особистість має/розробляє певний алгоритм дій та не виходить за межі цього алгоритму, пізнавальна діяльність стимулюється ззовні (структуровані задачі);
- 2) евристичний – цей рівень характеризується виявленням певної інтелектуальної активності індивіда, при тому здійснюється аналіз попереднього досвіду та знаходяться більш досконалі алгоритми розв'язання завдань (структуровані та слабко структуровані задачі);
- 3) креативний (вищий рівень інтелектуальної активності) – індивід за власним бажанням та накопиченим досвідом розробляє власні алгоритми розв'язання задач, ставить нові завдання і вирішує проблеми (слабко структуровані та неструктуровані задачі).

Саме визначена специфіка досліджень Д. Богоявленської дозволяє взяти за робочу версію таке наповнення сутності поняття «інтелектуальна активність»: «використовуючи системний підхід до дослідження психологічних процесів і явищ, можна визначити інтелектуальну активність як інтегральну властивість певної гіпотетичної системи, основними компонентами (або підсистемами), якої є інтелектуальні компоненти (загальні розумові здібності) і деякі не інтелектуальні

(передовсім, мотиваційні) чинники розумової діяльності. При тому інтелектуальна активність не зводиться ні до одного, ні до іншого зокрема.

Розумові здібності складають фундамент інтелектуальної активності, визначаючи ширину та глибину пізнавального процесу, але виявляються неопосередковано, та лише переломлюючись крізь мотиваційну структуру особистості» [1, с. 24]. Д. Богоявленська експериментально встановила і теоретично обґрунтувала, що інтелектуальна активність особистості цілісно визначається двома взаємозумовленими факторами: розумовою здібністю кожної людини та мотивацією її діяльності. Цим було підтверджено гіпотезу поняття «інтелектуальна активність» шляхом виокремлення двох основних складових факторів, що задають і визначають сутність цього поняття, та чіткої орієнтації на те, що кожен чинник є необхідним, але не є достатнім, та лише обидва комплексно є взаємовизначальними для породження інтелектуальної активності.

Варто акцентувати на тому, що розвиток інтелектуальних здібностей реалізується у процесі збагачення розумового досвіду шляхом збільшення кількості й якості інтелектуальних функцій, які людина може використовувати. Збільшення таких функцій свідчить про виявлення нових інтелектуальних функцій.

Актуальним у контексті нашого дослідження є те, що розумові здібності охоплюють два компонента: продуктивний (здібність виявляти зв'язки і співвіднесення, робити висновки, які не є явними за певної ситуації) та репродуктивний (здібність використовувати отриманий досвід і засвоєну інформацію). Так, М. Холодна всі інтелектуальні здібності розподіляє на три групи: конвергентні (успішність розумової діяльності за конкретних ситуацій із позиції ефективності перероблення інформації; реалізація основних пізнавальних психологічних процесів), дивергентні здібності та навченість.

Сукупну участь роботи інтелекту психічних пізнавальних процесів обґрунтовано в роботах психологів: Б. Ананьєва, Б. Величковського, Дж. Гілфорда, Р. Глазера, Е. Степанової, Р. Стернберга, Р. Ханта та ін.

За визначенням М. Холодної [10], дивергентні здібності – це інтелектуальні здібності, що виявляються в готовності пропонувати множину рівноправних правильних ідей відповідно до певного предмету. При тому науковець відносить до дивергентних здібностей креативність (у вузькому значенні – здібність пропонувати множину різноманітних оригінальних ідей за нерегламентованих умов діяльності). Англійським психологом Дж. Гілфордом були виокремлені основні функції дивергентного мислення: виявлення і постановка проблем, генерування значної кількості різноманітних ідей, нестандартна реакція на подразники.

На основі вищезазначених функцій такого мислення, можемо стверджувати: здібність до пошуку множини рівноправних правильних рішень – це властивість функціональних систем мозку, які регулюють такі функції дивергентного мислення: виявлення і постановку проблем, генерування значної кількості різноманітних ідей, нестандартну реакцію на подразники; удосконалення об'єкту, що має інтелектуальну міру представлення і виявляється в успішно виконаній діяльності.

Поміж конвергентних і дивергентних індивідуальних здібностей, виокремлюють ще одну здібність – здібність до навченості. Згідно М. Холодної, навченість – це загальна здібність до засвоєння нових знань та способів діяльності. Навченість як можливість людини до навчання пов'язана з параметрами особистості (пізнавальні процеси, мотивація, воля, товариськість тощо). За умови розвитку і формування таких якостей особистості підвищується рівень навченості.

Аналогічної позиції на процес навченості дотримуються інші психологи. Так, у психологічному словнику визначено, що «навченість, у широкому сенсі, постає як виявлення загальних здібностей людини, що відображають пізнавальну

активність суб'єкта і його можливості до засвоєння нових знань, дій, складних форм діяльності. Виражаючи загальні здібності, навченість є загальною можливістю психологічного розвитку, досягнення більш узагальнених систем знань, загальних способів дій» [1].

Варто зауважити, що наявний інший підхід до сутності розуміння навченості (В. Дружинін): «ймовірно, що загальної навченості як здібності не існує, а є навченість як система спеціальних здібностей, аналогічна системі спеціальних факторів інтелекту, лише з тією різницею, що за останнім міститься загальний інтелект» [4, с. 140].

Так, на успішність навчання, на думку В. Дружиніна, впливає як загальний інтелект, так і установка, інтереси, мотивація та багато інших психічних властивостей особистості, тому на переконання російського психолога, інтелектуальні здібності є передумовою навченості.

У психології визначають два типи навченості:

– експліцитна навченість – це навчання, що здійснюється дуже швидко, за якого здійснюється довільний, свідомий контроль процесів перероблення інформації;

– імпліцитна навченість – це навчання, що здійснюється повільно в умовах поступового накопичення інформації та поетапного неусвідомленого зростання успішності власної діяльності.

Отже, навченість – це загальна здібність до засвоєння нових знань і способів діяльності, яка пов'язана з такими параметрами особистості людини: пізнавальні процеси, мотивація, воля, товариськість тощо.

Варто зауважити, що провести чітку межу між окремими психологічними процесами неможливо, але здійснений вище аналіз практичної сутності інтелектуальних здібностей дає змогу узагальнити їх структуру. Отримана структура дає можливість виокремити характеристики та особливості кожного психологічного процесу під час пізнання загалом.

На думку фахівців (К. Арджиріса, У. Букович, Дж. Стоунхауса, Р. Ханта) із дослідження проблем формування організації на теренах знаннєвої економіки організаційне забезпечення формування знань на основі інноваційної діяльності обов'язково передбачає навченість мислення та управління такими знаннями з позиції пріоритетності майбутнього організації. Але таке бачення може бути реалізованим лише за умови сформованої мотиваційності виробничої діяльності (мотивів, що пронизуючи інтелектуальний потенціал, зумовлюють саморозвиток і саморозуміння організації як синергетичного об'єкта).

Мотивація (лат. *movere*) – це спонукання до дії; динамічний процес психофізіологічного аспекту, який керує поведінкою людини, визначаючи її напрям, організованість, активність та стійкість; здібність дієво задовольняти власні потреби. Вперше термін мотивації ввів німецький психолог А. Шопенгауер.

Мотив (лат. *moveo*) – одне з провідних понять психологічної теорії діяльності, яка розроблена відомими психологами С. Рубінштейном і О. Леонтьєвим. На даному етапі розвитку психології поняття «мотив» витлумачується науковцями по-різному. Найпоширенішим у психології побутує таке: мотив – це матеріальний або ідеальний об'єкт, досягнення якого є сутністю діяльності. Мотив представляється суб'єкту у вигляді специфічних переживань, які характеризуються або позитивними емоціями від очікування досягнення даного об'єкту, або негативними, пов'язаними з неповнотою чинного стану.

Проаналізуємо визначені рівні інтелектуальної активності факторів впливу і активність соціально-економічної системи виробництва, окреслюючи систему найбільш доречних мотивів стимулювання інтелектуальної активності

особистості. Skorистаємося для цього визначеннями обраних мотивів В. Новак [7], розширюючи їх сутнісні характеристики:

– мотив самоствердження – це намагання самоствердження в соціумі, пов'язане з почуттям власної гідності, честолюбством та самолюбством. Цей мотив приводить в дію три види факторів – суб'єктивну, світоглядну позиції та діяльнісний чинник. Прагнення до самоствердження дозволяє особистості залучати інтелектуальну активність та знаходити/розробляти алгоритми розв'язання слабо структурованих та неструктурованих завдань, тим самим підвищуючи життєвий рівень за низкою якісних показників;

– мотив влади – це прагнення індивіда впливати на людей. Цей мотив спрямовано на втілення бажань індивіда (самостійного розпоряджання власним життям, керування людьми, позбавлення їх права голосу та можливості впливати на прийняття рішень); стимулювання до пошуку неординарних рішень неструктурованих завдань за умови, якщо ця інтелектуальна активність не буде спрямована на втілення влади заради влади. За таких умов залучаються алгоритми самознищення, оскільки влада стане тим неструктурованим завданням, на яке буде спрямовано інтелектуальну активність індивіда;

– процесуально-змістовні мотиви – це спонукання до активності процесом і змістом діяльності, а не зовнішніми факторами. Виявлення власної активності дозволяє індивіду відчувати власну спроможність до зміни внутрішнього і зовнішнього світу, адже активність може бути як інтелектуальною, так і фізичною. Цей мотив найбільш доречно представити як дію для отримання задоволення від реалізації змісту дії. Для впровадження цього мотиву найбільш задіяні предметні та діяльнісні чинники, при цьому можуть виконуватися всі три типи завдань;

– екстенсивні (зовнішні) мотиви – це така група мотивів, коли фактори, що спонукають, перебувають поза діяльністю людини. Цей мотив найбільш пов'язаний із зовнішніми чинниками впливу на активність індивіда, а саме: з діяльнісними факторами (споживчими перевагами, мотиваційними важелями). Для даного мотиву найбільш характерними є структуровані завдання – це алгоритми найбільш стандартних дій особистості у житті – досягнення соціального статусу (школа – інститут – престижна робота), успіхи на роботі (гідна робота – відзнака керівництва – гідна заробітна плата), отримання споживчих благ (гроші – крамниця – товар). Екстенсивні мотиви можуть бути не підтвержені процесуально-змістовними мотивами (активність може виконуватися без виявлення інтересу до змісту діяльності);

– мотив саморозвитку – це спонукання до саморозвитку, самовдосконалення. На думку американського психолога Абрахама Маслоу, це спонукання до повної реалізації власних здібностей і бажання відчувати власну компетентність. Мотив саморозвитку ґрунтується на бажанні індивіда пізнавати світ, здобувати, поглинати та використовувати інформацію для досягнення цілей і завдань. Найбільш задіяними факторами є світоглядна позиція індивіда, предметні та діяльнісні чинники. Саме цей мотив дозволяє постійно підвищувати рівень інтелектуальної активності особистості та переходити від розв'язання структурованих завдань до неструктурованих, а також самостійно знаходити як напрямки нестандартного рішення, так і здійснювати постановку завдань;

– просоціальні (суспільно значущі) мотиви – це мотиви, що пов'язані з усвідомленням суспільного значення діяльності, з почуттям обов'язку, відповідальністю перед групою або суспільством. Даний мотив дозволяє ідентифікувати особистість як члена певної соціальної групи – держави, організації, сім'ї. Найщільніше це пов'язано, насамперед із предметними чинниками та суб'єктивною позицією індивіда, розв'язанням структурованих завдань;

– мотив афіліації (англ. affiliation – приєднання) – це намагання встановлення або підтримки взаємин, намагання до контакту та спілкування; прагнення індивіда до спілкування. Саме цей мотив застосовують при створенні єдиного емоційно-інформаційного простору на підприємстві, при цьому через суб'єктивну позицію та предметні фактори досягається клімат активізації інтелектуальної активності кожного індивіда.

Встановлено, що рівень мотивації певної діяльності визначається такими чинниками: значущістю досягнення успіху, сподіванням успіху, суб'єктивним оцінюванням ймовірності досягнення успіху, суб'єктивним еталоном досягнення.

Теорія формування інтелектуальної активності (Д. Богоявленська) [1] обґрунтовує нерозривний органічний причинно-наслідковий зв'язок інтелекту і мотивації діяльності. Експериментально встановлено, що наявний певний оптимальний рівень мотивації (оптимум мотивації), за якого діяльність виконується якісніше за конкретної ситуації. Наступне збільшення мотивації призводить до зниження ефективності діяльності (закон Йеркса-Додсона, 1908 рік). Саме цим на практиці визначається доречність мотивації.

На початку інноваційної діяльності певної організації організаційне забезпечення інтелектуальної активності (тієї частини людських ресурсів, що увійшли до людського капіталу) може бути реалізоване на основі бачення та креативного навчання «вміння мислити», адже «вміння вчитися мислити» буде раціонально скомпоновано мотиваційно-виробничий фактор на основі поєднання і погодження базових індивідуальних та інноваційних організаційних мотивів.

Висновки. Отже, зміна економічної парадигми розвитку суспільства – перехід до знаннєвої економіки закономірно зумовлює перегляд акцентів щодо мотивацій виробничої діяльності. Так, виникла потреба погодження змісту мотивів (процесуально-змістовного, саморозвитку, досягнень, просоціальних та афіліаційних) і, як результат, виникла необхідність зміни сутності мотивації влади, оскільки керівники компаній виступають в ролі партнера менеджера середньої ланки та пересічного працівника організації. Закономірно, що для цього потрібно надавати певних прав і створювати умови їх дотримання.

Оскільки термін «активність» синонімічний поняттю «активність діяльності» (певна активність), а далі уточнення «активність якої діяльності?», на нашу думку, під активністю діяльності варто та доречно розуміти специфічний характер реалізації конкретної діяльності суб'єктом по відношенню до певного суб'єкта (або об'єкта), адже саме вид діяльності, а не активність визначає вид активності (активності життєвої позиції, активності росту рослини, активності будівництва, активності інтелектуального розвитку особистості тощо).

Таким чином, розглядаючи й оцінюючи активність діяльності людського потенціалу організації, варто вести мову не про активність загалом, а про різні види діяльності з позиції характеру їх реалізації зокрема. Оскільки початок інноваційної діяльності в будь-якій організації на засадах знаннєвої економіки обов'язково передбачає формування системи знань організації як інновації, відповідно, виникає потреба розгляду змісту психологічної категорії «інтелектуальна активність людського потенціалу організації» («інтелектуальна активність») та можливість її використання як міри сформованості інтелектуальності організації на початку переходу до інноваційної діяльності.

Список літератури/References

1. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества / Д. Б. Богоявленская. – Изд-во Ростов. ун-та, 1983. – 176с.

Bogoyavlenskaya, D. V. (1983). *Intelenktualnaya aktivnost kak problema tvorchestva* [Intellectual activity as a problem of creativity]. Rostov University Publ., 176 p.

2. Варій М. Й. Загальна психологія : навч. посіб. / Варій М. Й. [2-ге видан., випр. і доп.] – К. : «Центр учб. літ-ри», 2007. – 968 с.

Varii, M. I. (2007). *Zahalna psykholohiia* [General psychology]. Kyiv, Tsentr uchbovoi literatury Publ., 968 p.

3. Выготский Л. С. Развитие высших психологических функций / Выготский Л. С. – М. : Из-во Академии педагог. наук, 1960. – 500 с.

Vygotskiy, L. S. (1960). *Razvitiye vysshih psihologicheskikh funkciy* [Higher psychological function development]. Moscow, Akademiya pedagogicheskikh nauk Publ., 500 p.

4. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин и др. – СПб., 2007. – 356 с.

Druzhinin, V. N. (2007) *Psihologiya obshih sposibnostey* [Psychology of general abilities] St. Petersburg, 356 p.

5. Каган М. С. Избранные труды в VII томах. Том II. Теоретические проблемы философии / М. С. Каган. – СПб. : ИД «Петрополис», 2006. – 660 с.

Kagan, M. S. (2006). *Izbrannyye trudy v VII tomah. Tom II. Teoreticheskie problemy filosofii* [The selected works in VII volumes. Vol. II. Theoretical problems of philosophy]. St. Petersburg, Petropolis Publ., 660p.

6. Лукичева Л. И. Управление интеллектуальным капиталом : [учеб. пособ.] / Л. И. Лукичева. – М. : Омега-Л, 2007. – 552 с.

Lukicheva, L. I. (2007). *Upravlenie intellektualnyim kapitalom* [Management of intellectual capital]. Moscow, Omega-L Publ., 552p.

7. Новак В. О. Організаційна поведінка. Підручник. / Новак В. О., Мостенська Т. Л., Ільєнко О. В. – К. : Кондор-Видавництво, 2013. – 498с.

Novak, V. O., Mostenska, T. L., Iliencko, O. V. (2013). *Orhanizatsiina povedinka. Pidruchnyk* [Organizational behaviour]. Kyiv, Kondor-Vydavnytstvo Publ., 498p.

8. Петровський В. А. Психология неадаптивной активности / В. Петровский – персональный сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://petrowskiy.ru/publish/model.html>.

Petrovskiy, V. A. *Psihologiya neadaptivnoy aktivnosti* [Psychology of inadapative activity]. Available at: <http://petrowskiy.ru/publish/>.

9. Хайрулліна Ю. О. Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз : монографія / Ю. О. Хайрулліна ; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 235 с

Khairullina, Yu. O. (2011). *Svitohliadna kultura osobystosti: strukturno-funktsionalnyi analiz* [Worldview culture of personality: structural and functional analysis]. Kyiv, NPU imeni M. P. Drahomanova Publ, 235 p.

10. Холодная М. А. Психология интеллекта: Парадоксы исследования [Текст] / М. А. Холодная. – [2-е изд, перераб. и доп.]. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с.

Kholodnaya, M. A. (2002). *Psihologiya intellekta: Paradoksy issledovaniya* [Psychology of intellect: paradoxes of reaserch] . St. Petersburg, Piter Publ., 272 p.

Дата надходження статті до редакції: 28. 11. 2016 р.

Objective. *Based on the analysis of a number of theoretical sources, the objective is to identify and approve the meaning of the notion “active intellectual or human potential” (“active intellectual organization”) with the requirements of the production (of the society) based on competent economy and the possibility of its use as a measure of the intelligence formation of early transition to innovation.*

Methods. *Axiomatic method, methods of theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis in order to clarify the meaning of «intellectual activity of the organization» are applied in the process of the study.*

Results. *It is determined that the change of an economic paradigm of the society is the transition to the knowledge of economics, which naturally makes viewing motivations emphasizing on productive activities. Examining and studying the activity of the organization, you need to talk not only about the activity in general, but also about the different activities in terms of the nature of their implementation. Since the start of innovative activity of any organization, based on knowledge of economics, foresees the involvement of the formation of a system of knowledge, where the intellectual activity of the leader and each member determines the ability of the entire organization to effectively use its capabilities.*

Key words: *intellectual activity, knowledge of economics, drilling, motivation, innovative development.*

Цель. *На основании обобщения и анализа ряда теоретических источников определить и согласовать суть понятия «интеллектуальная активность человеческого капитала» («интеллектуальная активность организации») с требованиями развития производства (общества) на основе экономики знаний и возможность её использования в качестве меры сформированности интеллектуальности организации при переходе к инновационной деятельности.*

Методы. *В процессе исследования использованы аксиоматический метод, методы теоретического обобщения и сравнения, анализа и синтеза для уточнения смысла понятия «активность интеллектуальной деятельности организации».*

Результаты. *Проведенное исследование позволило сделать выводы, что изменение экономической парадигмы развития общества – переход к знаниевой экономике закономерно обуславливает пересмотр акцентов относительно мотивации производственной деятельности. Рассматривая и оценивая активную деятельность организации, нужно вести речь не об активности вообще, а о различных видах деятельности с точки зрения характера их реализации. Поскольку начало инновационной деятельности в любой организации на основе знаниевой экономики обязательно предполагает формирование системы знаний организации, то именно интеллектуальная активность лидера организации и каждого ее члена определяет способность всей организации к эффективному использованию ее возможностей.*

Ключевые слова: *интеллектуальная активность, экономика знаний, научения, мотивация, инновационное развитие.*